

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді
Науково-дослідна лабораторія садівництва

Всеукраїнський дитячий фестиваль «Україна-сад»

Дослідницька робота
по садівництву

П.А.МАЗУР

Розкриваючи те чи інше науково-педагогічне питання в нас прийнято цитувати великих людей, цитата яких би впліталась в фабулу розглянутої теми. І в нас вона знайшлась і виявилась як ніколи доречною. Академік Микола Феофанович Кащенко говорив, що: «Якщо хочете мати достойних спадкоємців - виховуйте їх з малечку і вкладіть всю свою душу і кошти в них у юності».

Безумовно, що великий акліматизатор плодових культур мав на увазі перш за все спадкоємців-садівників. Сад це осо-

блива галузь пізнання. А тут є ряд особливостей про які варто поговорити, бо на відміну від інших напрямків дослідницької роботи юннатівське садівництво має свої особливості.

Особливості дослідницької роботи з садівництва, а разом з тим витікаючи з них проблеми, полягають в першу чергу в тому, що від закладки досліду до отримання кінцевого результату: врожаю, посадкового матеріалу, тощо, проходить тривалий проміжок часу – 3-5 років. Тобто залучені у садівництво в середньому шкільному віці (5-6 кл)

побачать результати своєї праці лише будучи старшокласниками. Садівництво в цьому плані не зрівняти з овочівництвом чи квітникарством, де одного вегетаційного періоду буде досить для отримання результату, діти нетерплячі, їм потрібен швидкий результат.

Тому ми також підбираємо такі досліди, які тривають 1-2 роки. Це досягається за рахунок підбору плодових культур, сортів, нетрадиційних агротехнічних прийомів, особливої системи живлення рослин та систем захисту від шкідників та хвороб.

Друга проблема полягає в тому, що сад в цілому потребує досить велику земельну площу, проведення робіт по обрізуванню і формуванню крони, захисту від шкідників та хвороб, тощо. І втілення ідеї садівничого дослідництва в рамках школи чи станції юннатів на сьогоднішній день ставиться під сумнів. Виходячи з цього настійливо радимо залучати до дослідницької роботи з садівництва юннатів з батьками, родинами та досліди проводити на присадибних і дачних ділянках.

При виборі дослідів необхідно враховувати вікові особливості дітей, їх фізичний розвиток, психологічні особливості. Так для юннатів молодшого шкільного віку дослідницька робота має бути ознайомчо-навчальною, де дослідницька робота зводиться в основному до фенологічних спостережень.

При виконанні практичних робіт необхідно враховувати їх швидко стомлюваність, для них необхідно декілька разів за заняття змінювати вид діяльності, багато молодших школярів не можуть працювати секатором і тому подібне. Діти середнього шкільного віку мають проводити досліди з елементами наукового пізнання. Це найпластичніша ві-

кова група і для гуртка юних садівників найбільш прийнятлива. Для старшокласників досліди бажано підбирати проблемно-пошукові, за умови, якщо дослідницькою роботою з садівництва вони вже займалися і в них до цього є уподобання.

Тобто, як зазначалось вище, юних садівників ми маємо набирати не з старшої школи, в них вже сформовані свої критерії до життя і захопити їх садівництвом важко. Тобто юннатів-старшокласників потрібно вирощувати самостійно під час роботи гуртка чи індивідуально. Гарний ефект дає залучення до садівництва разом з дітьми їх батьків. Тематика навчально – дослідницької роботи з садівництва складена за результатами багаторічних напрацювань науково дослідної лабораторії садівництва та участю провідних вчених та садівників – професіоналів, які сьогодні визначають прогрес садівничої галузі в Україні.

Досліди мають не тільки навчальне, наукове, але і суспільно-державне значення. Від впровадження нових сортів плодово-ягідних культур, агротехнічних прийомів, засобів захисту рослин залежить відродження

садівництва в Україні, набуття фахових практичних знань, умінь та навичок, трудового виховання підрастаючого покоління, піднесення благополуччя українських родин та добробуту держави.

Першим щаблем у залученні дітей на гурток юних садівників є щорічна виставка: «Щедрість юннатівського саду» куди запрошуємо дітей з навколишніх шкіл. Тут намагаємося їх чимсь вразити та здивувати, плодами яких вони досі не бачили, і не куштували: айвою — плоди якої сягають ваги 600-700г, виноградними гронами масою 1-2кг, смугастими наче кавуни грушами сорту Писанка. Або яскраво-червоними сортами груш Незабудка, Радана, Розі ред. Бартлет, плодами актинїдії аргути, хеномелесу, кизилу, інжирних персиків. Тобто щоб у дитячій душі виникла думка покуштувати таке або виростити його самому.

Гурткова робота з юними садівниками у нашій лабораторії будується на засадах родинної педагогіки: тобто при наборі у гуртки, при проведенні дослідницької роботи, проведенні масових натуралістичних заходів опираємося на безпосередню

участь батьків юннатів у навчально-виховному процесі. Потреба в отриманні знань з садівництва і у дітей і у батьків очевидна — застосувати їх на своїх дачних та присадибних ділянках - це змістовна мотивація нашої співпраці. По-перше одночасне отримання практичних знань і батьками і юннатами.

Краще засвоєння знань на практиці у своїх господарствах. Сумісна зацікавленість в даному випадку садом сприяє ефективному засвоєнню знань. Базою для роботи науково-дослідної лабораторії садівництва НЕНЦ є відділок плодово-ягідних культур площа якого — 2,75 га. До його складу входять: плодовий сад, ягідник, виноградник, розсадник, вирощуються кращі ра-

йоновані та інтродуковані сорти та види плодових культур. З напрацьованого нами досвіду роботи з старшокласниками є Школа садоводів в розрізі Всеукраїнської заочно-біологічної школи, що вже багато років працює у НЕНЦ.

Розрахована на учнів 9-11 класів, має дистанційну форму навчання і розрахована на дворічний курс навчання. За цей час у школі садівників слухачі проходять чотири сесії (2 осінніх та 2 весняних) під час яких проходить начитка лекцій, проводяться практичні заняття, відбуваються екскурсії до профільних ВНЗ, науково-дослідних закладів, виставок.

Зустрічі з вченими, фермерами, та аматорами сприяють на-

копиченню знань та досвіду з садівництва. При вступі до нашої школи слухачі обирають собі тему дослідницької роботи, яку проводять у себе вдома під нашим методичним керівництвом. По закінченню курсу навчання доповідають про результати своїх досліджень на студентській науково-практичній конференції в Національному університеті біоресурсів та природокористування України.

При вдалому захисті дослідної роботи університетське журі запрошує випускників нашої школи стати студентами 1-го курсу. Тобто, ще не маючи атестату про середню освіту, наші вихованці вже фактично студенти ВНЗ. Вчорашні наші слухачі — сьогоднішні студенти-плодоовочівники або садівники професіонали: Тетяна Остроушено, Ульяна Демченко, Сергій Змічук, Аркадій Хабалікян та багато інших вихованців.

Однією з форм стимулювання до практичної і дослідницької роботи старшокласників є проведення трудових змін на базі табору «Юннат». Ми щорічно проводимо такі заходи — в нас вже побували учні Гальцьківської ЗОШ I-III ст Ямпільського району Вінницької області, Лютеньківської ЗОШ I-III ст Гадяцького району Полтавської області, Зорянівської ЗОШ I-II ст Володимир-Волинського району Волинської області та інші. А минулого року кращий гурток юних садівників в Україні — вихованці Товстолиткіна Миколи Григоровича з Манжеліївської ЗОШ I-III ст Глобинського району, що на Полтавщині. У минулому році цей гурток визнаний ще й одним з кращих серед гуртків даного профілю в навчально-дослідницькій діяльності у розрізі Всеукраїнської трудової акції «Плекаємо сад».

Програмою заходу було передбачено на протязі 5 днів: обмін досвідом роботи між манжеліївськими гуртківцями та юними

садівниками Центру, виконання практичних робіт в плодовому саду, розсаднику та винограднику Центру. Були заплановані та втілились в життя також екскурсії по кабінетах та лабораторіях Центру, зустрічі з фахівцями-садівниками, телебаченням та іншими засобами масової інформації.

І виконали ми програму в повному обсязі: стратифіковане насіння абрикосу посіяли, одно-

річні відсадки яблуні та сіянці аличі посадили, сад обкопали, хмиз спалили іще багато всіляких робіт пов'язаних з садівництвом виконали. Провели також комплекс дослідницьких робіт по вегетативному розмноженню плодово-ягідних культур, захисту від шкідників та хвороб.

Одним словом зробили велику практичну роботу у нашому саду, набули багато практичних знань, умінь та навичок з садівництва. Отримали методику проведення дослідницької роботи та тематику її проведення, активно відпочили та познайомилися з історичною та культурною спадщиною столиці.

В дитячих творчих об'єднань садівничого профілю, що працюють в закладах освіти України робота змістовна та багатогранна. Ось лише деякі приклади зі змісту їхньої роботи.

Програмне забезпечення гуртків юних садівників на Чернігівській обласній станції юннатів одне з кращих в нашій системі. У вихованні юннатів педагогічний колектив станції використо-

вує власний досвід та науковий надбання багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців і дослідників. Не оминули увагою і багаторічний досвід видатного садовода Л.П. Симиренка, адже на станції працюють гуртки юних садівників, «Букварик юного садівника», «Саду мого дивосвіт», юних виноградарів, секція клубу «Господарочка», «Яблунька», в якій діти знайомляться із плодовими та ягідними культурами, вивчають розмаїття сортів, агротехнічні прийоми по догляду за садом.

Інтерактивні технології навчання практикують у роботі гуртка «Юні садівники» Вінницької обласної станції юних натуралістів під керівництвом Мигуна Павла Петровича. Суть інтерактивного навчання у профільних гуртках із садівництва у тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учасників навчального процесу. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і гуртківець і ке-

рівник є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. Весь навчальний процес базується на практиці в плодовому саду чи розсаднику.

Основним завданням інтерактивного навчання саме у садівництві є відродження садівничого промислу на Поділлі та впровадження інтенсивної системи вирощування плодово-ягідних культур. Це вимагає активізації навчальних можливостей гуртківців замість переказування абстрактної, «готової» інформації, відірваної від їхнього життя і суспільного досвіду.

В багатьох випадках гурткова робота тісно переплітається з промисловим виробництвом садовини. Юні садівники проходять практику та виробниче навчання у фермерських господарствах, профільних науководслідних закладах.

Так гуртківці Тростянецького БДЮТ Сумської області проводять практичні заняття у плодовому саду фермерського господарства Поляковського В. М. Юннати Скала – Подільського дитячого парку Борщівського району до місцевого плодород-

садницького господарства.

Учні 7-9 класів Гадинківської ЗОШ І-ІІст. Гусятинського району Тернопільської області до фермерського господарства «Топаз». Напевне це сама краща форма засвоєння знань з садівництва.

Юні садівники Первомайської міської станції юннатів Миколаївської області (керівник Лук'ячук Людмила Василівна) навчаються основам закладання саду і організації території спеціалізованого плодородсадницького господарства. В гуртку діти вперше пізнають поняття про собівартість продукції та прибутковість сільськогосподарського виробництва. Поруч з навчанням у гуртку, цікавими екскурсіями до плодородсадницького господарства «Згу-

ривське» та виховними заходами юннати гуртка «Садоводи» проводять і дослідну роботу. Так гуртківцями проведено дослідження продуктивності маточних кущів суниці садової великоплідної», «Сортівивчення перспективних сортів яблуні зимового строку досягання», «Визначення проходження фенологічних фаз основними плодовими культурами», «Вивчення сили росту і пагоноутворювальної здатності однорічних саджанців яблуні різних сортів».

В ході самостійних досліджень учнями набуваються навички здійснення фенологічних спостережень, вміння проведення вимірів та математичної обробки результатів дослідження. А ще діти вчаться самостійно ана-

лізувати результати власної дослідної роботи, формулювати висновки дослідів, давати рекомендації щодо покращення проведення дослідницької роботи. В цьому навчальному році вихованці гуртка вирощують саджанці яблуні перспективного сорту Глостер, вивчають силу росту однорічок, морфологічні ознаки, скороплідність дерев сорту.

Основним нашим завданням є популяризація дитячих творчих об'єднань садівничого профілю, школи садівників Всеукраїнської заочної біологічної школи, а також забезпечення потреб школярів, учнівської та студентської молоді, їх батьків і широкого загалу в здобутті теоретичних та практичних знань, умінь та нави-

чок в галузі садівництва.

Також сприяння трудовому вихованню підростаючого покоління, екологічному мисленню, відродженню садівництва в Україні та вибору майбутньої професії.

Завдячуючи ряду організаційно-методичних заходів, що проводяться НЕНЦом («Всеукраїнські акції «Плекаємо сад», «Яблуко з дідусявого саду», «Україна-сад», та інші) садівництво набуває системного розвитку. Іншою складовою успіху в даному напрямку є ентузіазм керівників гуртків юних садівників. Склався постійний їх актив, який ми координуємо. На сьогодні успішно і змістовно функціонують 186 гуртків юних садівників.

Кращим серед них є:

- гурток юних садівників Манжельської ЗОШ I-III ст. Глобинського району Полтавської області керівник — Товстолиткін Микола Григорович;
- гурток юних садівників Тростянецького ПДтЮ Сумської області, керівник — Мовенко Ольга Василівна;
- гурток юних садівників Надвірнянської райСЮН Івано-Франківської області, керівник — Гаврилюк Михайло Григорович;
- гурток юних садівників Павлоградського райЕНЦ Дніпропетровської області, керівник — Тишкевич Володимир Тодосійович;
- гурток юних садівників Радсадівської ЗОШ Миколаївського району Миколаївської області, керівник — Дорідова Юлія Євгенівна;
- гурток юних садівників Рівненського комунального закладу «Станція юних натуралістів», керівник — Бобровська Валентина Анатоліївна.

Ще багато можна було б назвати кращих дитячих творчих об'єднань юних садівників та хотілося щоб подібних прикладів було значно більше, повсемісно і у найвіддаленіших куточках нашої країни.

Доречно зазначити що нині юннатівське садівництво розвивається завдячуючи фахівцям садівничої справи які проводять екскурсії для дітей, семінари-практикуми для дорослих тим самим поглиблюють фаховий рівень, сприяють профорієнтації підростаючого покоління. Принагідно в цьому ракурсі хочемо відмітити:

- Поляківського Віталія Михайловича — садовода міста Тростянець, Сумської області;
- Романа Василя Івановича — садовода села Великий Раковець, Іршавського району Закарпатської області;
- Патола Таїсію Іванівну — керівника ФГ «Топаз» с. Гадинківці, Гусятинського району, Терно-

пільської області;

- Родину Волкових — садоводів с. Донське, Сімферопільського району АР Крим;
- Фермерське господарство родини Зеленівських, Глибоцького району, Чернівецької області.

Пропаганду садівничих знань, кращий досвід роботи юних садівників висвітлюють багато засобів масової інформації: журнали «Паросток», «Огородник», «Дім, сад, город», газета «Земля годувальниця». Особливо хочеться відмітити журнал «Овочі і фрукти», де редактором працює наша вихованка Журавльова Любов Владиславівна, завдячуючи цьому виданню щомісячно виходить кращий досвід керівників гуртків-садівників, дитячі дослідницькі роботи. Подальшу перспективу розвитку нашої роботи вбачаємо:

- Розробку методичних рекомендацій, посібників, унаочнень, програм, направлених на вирішення проблем трудового виховання учнівської молоді, розвиток дослідницької роботи дітей з садівництва та виноградарства у школах та позашкільних навчально-виховних закладах України;
- Вивчення, узагальнення та пропаганда кращого досвіду дитячих творчих об'єднань са-

дівничого профілю у школах та позашкільних закладах України;

- Забезпечення навчально-виховного процесу через різні форми юннатівської діяльності учнівської молоді, студентів ВНЗів (Вищих навчальних закладів) та вітологічної освіти широких верств населення;

- Створення та збагачення колекційного фонду плодово-ягідних культур на станціях юних натуралістів та сільських школах України;
- Організацію та проведення програми науково-дослідницьких робіт по садівництву та ви-

ноградарству.

З метою подальшого втілення напрямків різноманітних науково-дослідних та навчальної діяльності відділу, нами підтримуються тісні зв'язки з вченими різних науково-дослідних закладів України та закордону.

Найзмістовніші з них:

- Центральний ботанічний сад ім. Гришка – к. б. н Скрипченко Н. В., д.б.н., Клименко С.В.;
- Український науково-дослідний інститут садівництва – к. с. н.: О. Кузьминець, В. В. Павлюк, О.Д. Чиж, М.В. Матвієнко, М.Я. Хом'як та ін;
- Мліївський НДІ садівництва – д.с.г.н. Чупринюк В.Я., Ласкавий В.Г.

Також плідні зв'язки з Мелітопольським УНДІ зрошуваного садівництва, Севастопольською помологічною станцією, плодово-овочевим факультетом НАУ.

Окрім наукових закладів лабораторія підтримує тісні зв'язки з фермерами, фахівцями сільськогосподарського виробництва, Державним комітетом по сортовивченню та збереженню сільськогосподарських культур, тощо. Вся співпраця з вище перерахованими категоріями направлена на створення та рецензування навчальних про-

грам, методично – інструктивних матеріалів, практичних порад, забезпечення посадковим матеріалом.

Міжнародне співробітництво лабораторії зводиться до обміну науковою інформацією та посадковим матеріалом сортів с.-г. культур. В цьому плані досить плідно співпрацюємо з Білоруським НДІ плодівництва –наукові співробітники В'ячеслав Борисевич та Сергій Соболев, Каземіром Піотровським (Скерневіце, Польща), Джімом Гільбертом (Орегон, США).

Співробітництво виявилось досить вдале, ми отримуємо нові сорти плодівних культур; для нас організована підписка 5 найменувань фахових журналів з Польщі «Sad novoseosni», «Ochrona roslin», «Schcolharstvo» і т. п. А також фахова література з садівництва та виноградарства сучасна «Помологія», «Нові сорти яблуні», «Слива» і т. д.

Науково-дослідна лабораторія садівництва – це єдиний науково-просвітницький осередок у північній частині України, що займається питаннями плодівництва, ягідництва, виноградарства та малопоширених плодово-ягідних культур виходячи з ґрунтово-кліматичних умов цьо-

го регіону. І є відомим осередком просвітницької діяльності серед широкого загалу садівників.

Тому наша лабораторія вже вдруге, з 3 по 5 жовтня 2012 року, проводить Всеукраїнський дитячий фестиваль «Україна-сад».

Учасниками фестивалю є кращі дитячі творчі об'єднання садівничого профілю закладів освіти України, очолювані керівниками об'єднань, що спеціалізуються на окремих розділах садівництва.

Цей захід проводиться з метою відродження садівництва в Україні, залученням до цієї благородної справи широких верств населення нашої країни, підвищення ефективності роботи на шкільних навчально-дослідних ділянках з садівництва, підготовки школярів до активної професійної самореалізації

та підвищення рівня трудового виховання учнівської молоді. Програмою передбачено:

- Всеукраїнська трудова акція «День саду»;
- презентація виставки досягнень творчих учнівських об'єднань садівничого профілю;
- «Симиренківські читання» — захист науково-дослідницьких робіт у секціях: «Дослідницька робота в ягідниках», «Дослідницька робота у плодово-ягідному розсаднику»;
- проведення майстер-класів фахівцями у галузі садівництва (Мазур П. О., Мигун П. П., Лук'ячук Л. В, Мовенко О. В.);
- садівничий ярмарок, зустрічі з вченими;
- робота прес-центру, обмін досвідом роботи;
- навчально-пізнавальні екскурсії.

Запрошуємо всіх бажаючих.

